

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע

בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מס' 980

ראש השנה תשפ"ז

נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה

הסבא מנובהרדוק נהג לספר את המעשה הבא, דרכו היה ממחיש את ענין התשובה.

ברוסיה של לפני עשורים, נכנס לתקף חוק אשר אוסר ליבא סחורות מסוימות. כמובן שבפועל החנויות היו יראים שפא יתפשו, ונקטו בתחבולות שונות כדי להסוות את היבוא האסור.

באחד מן הימים, הגיע פקח מטעם הממשלה לבקרת באחת החנויות. בעל הבית יצא לקראתו וחלק לו כבוד גדול. הוא חבק אותו, והתענין בשלומו, ולפני שבקש, כבר מעצמו הראה לו את כל הסחורות הפזורות וטמונות במרחבי החנות. בעל החנות לא דלג על אף מקום וסיר עם הפקח בחדרי המפעל ובכל המבואות.

כך השתקנע הפקח באמינות האדם אשר לפניו, הסיר כל חשד מלבו והבין כי בעל החנות הוא הישר באדם.

כאשר הגיעו תוך כדי סיור, למקום בו הייתה חבוייה הסחורה האסורה, עברו עליו ברפרוף ומקרו לעזוב את השטח, כיון שלא נצרכה בדיקה מדקדקת מאחר והפקח גלה בבעל הבית אמונו מלא...

לכך נתן להשוות את חדש אלול. יצר הרע מגיע לאדם ונוקט אופני פעולה מתחכמים... תחלה אומר היצר, שצריך לעשות משהו... חדש אלול הגיע! ויחד עם היהודי, עורר היצר בידק ביתו ומחפש אצלו מה פשוטה... האם אתה טוב בתפלה? אם כן נבדוק מזנה זו... בלמוד התורה? נראה האם אתה מקפיד להופיע לסדרים בזמן... וכך עובר היצר עם האדם בצורתו, על רשימות הדברים בהם הוא באמת משתדל להיות טוב, ובוחן תחומים בהם הוא מקפיד במעשיו, והוא פלל אינו מעלה בדתו, שהיצר הרע בודק יחד עמו!!!

ומה נדרש מאתנו?

תחלה, עלינו לחקור ולדעת מה התורה תובעת מאתנו, לכן, בחדש אלול כדאי מאד ללמוד את השער השלישי ב"שערי תשובה" לרבנו יונה. שם מבאר בפרוט, את דרישות התורה. רק אז נוכל להתחיל בתהליך חזרה בתשובה, לחפש ולהשוות בין הרצוי מאתנו ובין המצוי אצלנו.

דרך תשובה הורית

כשמשה רבנו מבקש מהקב"ה שישלח לעמו ישראל אדם: "למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בלח גדול וביד חזקה" (שמות לב, יא). והנה, בפסוק זה יש דבר תימה.

מדוע נצרך משה להוסיף ולהזכיר "אשר הוצאת מארץ מצרים", וכי צריך לתן בהם סימן? בפסוק יש שני יעם ישראל? אחד שיצא ממצרים, ועם נוסף שלא יצא ממצרים? על מנת להשיב על תמיכה זו, נלמד מאמר חז"ל בענין חטא העגל (עבודה זרה ד, ב):

"אמר רבי יהושע בן לוי: לא עשו ישראל את העגל", כלומר לא היה ראוי יצרם להתגבר עליהן. "שנאמר (דברים ה, כו):

'מי יתן והיה לבבם זה להם לראה אותי ולשמור את כל מצותי כל הימים', כי גבורים ואמיצי לבב ביראתם היו. אלא, גזרת מלך הייתה לשלוט [היצר הרע] בם".

וכך כך למה?

"כדי לתן פתחון פה לבעלי תשובה". שאם יאמר החוטא: 'לא אשוב, שלא קבלתי' איד אפטר שאתון מעשי הרעים, אינני ראוי שיקבלוני חזרה - אומרים לו: צא ולמד ממעשה העגל, שפכרו ונתקבלו בתשובה.

"והיינו דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: לא דוד ראוי לאותו מעשה [של בת שבע], ולא ישראל ראוי לאותו מעשה [של העגל]; לא דוד ראוי לאותו מעשה, דכתיב: 'ולבי חלל בקרבי'; ולא ישראל ראוי לאותו מעשה, דכתיב: 'מי יתן והיה לבבם זה להם לראה אותי כל הימים'.

"אלא למה עשו? לומר כך, שאם חטא יחיד - אומרים לו: כלך אצל יחיד, ואם חטאו צבור - אומרים להם: לכו אצל צבור.

לכן, אל יחשוב הנכשל, החוטא, שמעשה שחטא, דחוי ומנדה הוא, ננעלו השערים בפניו, אלא יתבונן בתולדות העם, לפיק את הלקחים, ידע כי שערי תשובה פתוחים לפניו, יש בידו האפשרות לשוב, להתקבל באהבה.

וכאן בא משה רבנו וטוען: כשהיה עם ישראל במצרים, שלחתיני בחיפיות להוציאם משם, לשלח אותם במהירות מטומאת מצרים שלא יטמעו בשער החמשים. ובציאה עצמה - כל המהלך של ערב פסח היה בחפזו:

הבשר נאכל בהיותו צלי אש, שכן הוא קל להתבשל מהרה [אכן עזרא].

צורת האכילה - "וככה תאכלו אותו, מתיכם חגרים נעליכם בגליכם, ומקלכם בידכם" - מזמנים לדרך. "ואכלתם אותו בחפזו" - בבקלה ובמהירות, "פסח הוא לה" (שמות יב, יא).

הזמן שהקצב לאכילה גם הוא קצר - הפסח אינו נאכל אלא עד חצות. וגם סוג הלחם הוא תוצאה של 'חפזו' - "שבצת זמנים תאכל עליו מצות לחם עני, כי בחפזו יצאת מארץ מצרים" (דברים טז, ג), ומה קרה אז? לא הספיק בצקם להחמיץ.

שואל משה רבנו: רבנו של עולם, הרי כשהוצאתנו מארץ מצרים היית בבכיך עם יד על הדפק' שלא נתמהמה, שפא חס ושלום תשתקענה נשמותינו בבצת טמאת מצרים. מדוע פצת כשהייתי אצלך, לא האצת בי לרדת להתגלות לעם ישראל? הרי אם היית שולח אותי לפני כמה שעות, לא היה העגל הזה!

על כרחך שהיה בזה מהלך - "להודיע דרך תשובה לרבים". אם כן, "למה יחרה אפך בעמך? סלח נא לעוון העם הזה!"

"וישב משה אל ה' ויאמר אנא חטא העם הזה חטא גדלה ויעשו להם אלהי זהב" (שמות לב, לא)

נתאר לעצמנו, אדם נתפס בחשד למעשה פשע חמור. הוא עושה כל מאמץ כדי לשכור את עורף הדין התיק והמנסה במדינה. הפרקליט עולה אל דוכן הסגור. מה יש לו להליץ?

הוא פותח ואומר כך: מכבדי השופטים, באתי היום ליצג את הנאשם. דעו לכם, מה שכתוב לפניכם בכתב התביעה, אלו הם רק מדגם ממעשיו ה'קטנים' של מרשי...

סביר בהחלט שזה יהיה המשפט האחרון בקריירה שלו כעורך דין. אולי התביעה תשמח לאמץ אותו לשורותיה. וכאן אנחנו משתוממים: היא? משה רבנו, בבואו לבקש על נפשו של ישראל, פותח ואומר: "אנא", בבקשה, "חטא העם הזה", ולא רק "חטא" אלא - "חטאה גדלה"! היכן למוד הזכות?!

אבל אחרי הכל כנראה שטעינו. הנה משה ממשיך מיד- 'ועתה אם תשא חטאתם' (שם, לב).

מה פשרם של דברים? כדי להסביר את המהלך של משה רבנו נקדים ונעשה הפרות עם מר יצר הרע, וכך אמרו חז"ל (שבת קה, ב):

"ותניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משום חילפא בר אגרא, שאמר משום רבי יוחנן בן נורי: המקרע בגדיו בחמתו, והמשבר כליו בחמתו, והמפזר מעותיו בחמתו, יהא בעיניו עובד עבודה זרה". מדוע?!

"שכן אמנותו של יצר הרע. היום אומר לו, עשה כך. ולמחר אומר לו, עשה כך. עד שאומר לו: עבוד עבודה זרה, והולך ועובד"!

היצר הרע מתחכם הוא, פועל בשלבים. אף פעם אינו בא בהתקפה חזיתית. היום רק תשכור מחשב להקלדת חדושי תורה, מחר תבדק אותו קצת אולי יש בו איזה 'יקליף' מענין, וכך לאט לאט ידבקו בדך כל הקליפות של הסטרא אחרא.

אם ראינו מאן דהו שהדרדר ב'פתאומיות', דע לך כי כבר זמן רב שנוצרו בקרבנו זרעי הרוע, חלחלו בו כארס של עכנאי, עד שביום בהיר פרצו החוצה.

בא משה רבנו, הרועה הנאמן, וטוען: בני ישראל חנו בתחתית הקר "כאיש אחד בלב אחד", השיבו יעשה ונשמע, בטלו כל אישיותם ומאגנייהם כלפי רצונך. תתברך. זכו לשמוע דברות מפי הגבורה, קבלו את התורה.

ופתאום, התרסקות שפזו: "שחת העם, סרו מהר מן הדרך אשר צויתם, עשו להם עגל מסכה. וישתחוו לו, ויזבחו לו, ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוד מארץ מצרים".

דבר לא צפוי התחולל כאן, זה לא המהלך המכר של היצר הרע! לבטח הייתה כאן התערבות של כח שממי. 'גזרת מקד' הייתה זו.

לשם מה?

כנראה שהפשלון הזה שמש מטרה גדולה, חיונית מאד בחיי האמה - להורות דרך לשבים, לסלול להם נתיבי התשובה.

לא היו ראויין ישראל לאותו מעשה, אלא כדי לתן פתחון פה לשבים.

כך?!

הנה בניד שבו בתשובה - "סלח נא לעם הזה"!

אם יהיו חטאיכם פשנים פשלג ולבינו

"אמר רבי יצחק: אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אם יהיו חטאיכם פשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית ועד עכשיו - פשלג ולבינו" (שבת פט, ב).

וב' יוסף' פרש את דברי רבי יצחק באופן זה:

אומרת הגמרא (ראש השנה יז, א): "תנא דבי רבי ישמעאל: מעביר ראשון ראשון, וכן היא המדה". דרכו של הקדוש ברוך הוא שאף העוון הראשון שומטו ואינו מניחו על כך המאזנים. וממילא כשהאדם מוזהר על מחצה, חציו זכויות וחסדיו עוונות - כיון שנתקשר העוון הראשון ממנו העוונות, הרי מכריעות הזכויות את הכף. ומוסיף שם רבא: "ועון עצמו אינו נחקק, דאי איכא רובא עונות - מחשיב בהדיהו". דהינו,

אם עוונותיו מרבים מזכויותיו, אזי נחשב לו אותו עוון ראשון והוא מצטרף למקסת העוונות שלו.

ומעתה לפי זה, אם האדם צדיק, שרבו זכויות, או אפלו הוא בינוני, הרי עוונותיו המנחים בכף המאזנים מנחים כסדרם, אלא שהראשון נחסר לגמרי ולא העלה כלל על כף המאזנים, שכן התחילו להניח על הכף רק מן העוון השני והלאה, ועליו מניחים העוון השלישי ועל השלישי העוון הרביעי וכו' הלאה. ואם האדם יצא חיב למרות חסדו של הקדוש ברוך הוא שהסכים לשים בצד את העוון הראשון, אז מוסיפים מעל כל העוונות את העוון הראשון. יוצא שהעוונות לא מסדרים לפי סדר עשייתם, וזהו שאמר רבי יצחק: "אם יהיו חטאיכם פשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית" - אם כן הרי אז רבו זכויות, וממילא - "פשלג ולבינו".

בן אדם, מה לך נרדם? קום...

דרכו של אדם היא להיות שבויה בתרדמת ההרגל ומתווד כך הוא שוכח מי הוא ומה הוא, ומה תפקידו בעולם. אך בחדש אלו, לקראת ימי הדין המתרגשים ובאים, מטלטלים אותו משנתו, וזועקים לו: קום! זכר את סבת היותך בעולם!

הרב ראובן קרלנשטיין זצ"ל ספר ששמע מן הסטיפלר, שבהיותו ילד שלחה אותו אמו לשמור את דרשותו של אחד המגידים שהגיע לעירם.

המגיד שדרש מעניני הפרשה אמר: בפרשת השבוע, פרשת שלח נאמר (במדבר יג, יא) "למטה יוסף למטה מנשה נדי בן סוסי".

לשם מה ירדה נשמתנו למטה? מדוע נלקחה ממקומה תחת פסא הכבוד והנחה בעולם השקר הלז?

למטה יוסף - על מנת להוסיף תורה ומצוות ולהרבות את זכויותינו לעולם הבא.

אולם לבסוף ארע הגרוע מכל - הנשמה הקדושה שזכה את מטרותיה, ובמקום למטה יוסף, היא הפכה למטה מנשה, (כמו "כי נשני אלוקים") ומטרותיה האמתית נשכחה מלבה.

ואם כן, אפוא, נדי, תגיד אהה, האם אינך סוסי...

הרב בנצח מ"זכרון יעקב" דרש פעם על דין הנזיר, שצריך להביא בסוף ימי נזירותו קרבן חטאת. אחד מן הטעמים על כך הוא שהואיל והוא התעלה בימי נזירותו, התקרב לקדוש ברוך הוא, וטעם את הטעם הטוב של קרבתו, והלאחר מכן הוא שב וחזר למהלך השגותי של בני אדם, עליו לכפר על כך בקרבן חטאת.

והוא הסביר זאת באמצעות משל:

גנב אחד נתן את עיניו בסוס טוב שהיה בארנותו של אי מי, והחליט כי הטוב ביותר יהיה להעביר את הסוס הגזעי הלז לרשותו.

עוד באותו לילה, הוא מהר לארנה, נטל את הסוס ויצא לדרך. באשר הגיע למקום מבטחים וקשר את הסוס בהלכה, נזכר כי לצדו של סוס זה עמד סוס נוסף, שגם הוא נראה משבח לא פחות ממנו, ואם כה בקלות הצליח להעביר לרשותו סוס אחד, אין סבה שלא ינסה לעשות זאת גם עם הסוס השני.

מבלי להסס, הוא מהר אל הארנה, אולם הפעם לא נזהר דיו והפה בדת. פעבר שניות אחדות נדלק האור, ובעל הבית נכנס בצעדים מהירים אל תוך הארנה והבחין בו.

"מה מעשיך כאן?", שאל בעל הבית ונתן בו את עיניו המפחידות, "היכן הסוס הנוסף שעמד כאן?", המשיך וחקר, כשאינו גורע ממנו את עיניו.

פתח הגנב את פיו ואמר: "אדוני, רוצה אני לומר לך דבר מה, אמן חיב אני לצין שדבר סוד זה אינני אומר לכל אחד, אולם אותך מצאתי ראוי, כדי לגלות לפניך את צפונות לבי".

שם בעל הבית את אָזְנוֹ בַּפֶּרֶסֶת, וְהִגָּב הַמְשִׁיד: "וּבְכוֹ, דַּע לָךְ, שֶׁבִּגְלוּלֵי הַקּוֹדֶם הִיִּיתִי אִדָּם עֲשִׂיר, וְהִעֲסַקְתִּי אוֹתָךְ כְּעוֹבֵד. אוֹלָם מֵאַחַר שֶׁהֻעַבְדְּתִי אוֹתָךְ בְּקִשְׁי רַב, וְאַף אֶת מִשְׁכַּרְתְּךָ לֹא שִׁלַּמְתִּי בְּזִמּוֹ, בְּאִשּׁוֹר כְּלוּ יָמִי וְנִשְׁמַתִּי עֲלֶיךָ לְמִרוּמִים, נִפְסַק לִי שְׁעָלִי לְשׁוּב חֲזָרָה לְעוֹלָם הַזֶּה, לְהַתְגַּלְגַּל בְּגוֹף סוּס שֶׁיַּעֲבֹד אַצְלָךְ, עַד שֶׁאַשְׁלִים לָךְ אֶת כָּל מַה שֶׁלִּקְחָתִי מִמֶּךָ שֶׁלֹּא כְּדִין".

"בְּמִשְׁשׁ שָׁנִים עֲבַדְתִּי אוֹתָךְ בְּנֶאֱמָנוּת רַבָּה, אוֹלָם בְּלִילָה זֶה נִגְמַר הַתְּקוּן, וְאַנְכִי הַפְּכָתִי חֲזָרָה לְאִדָּם. זֶה פֶּשֶׁר הַסּוּס שֶׁנִּעְלָם וְהַמְצָאִי כְּאֵן".

עֲנִינוּ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית נִקְרָעוּ לְרוּחָה, וְהוּא הַתְּבוּנוֹ בְּאִישׁ מִכָּף רָגַל וְעַד רֹאשׁ: "מַה בְּפִיד?" סָפַק אֶת כַּפּוֹ זֹו לָזוֹ, "בְּחִנִּי לֹא שִׁמְעִיתִי וְלֹא רָאִיתִי סִפּוֹר מִפְּלֶא כְּמוֹ זֶה!".

"אָמַר לִי", הוֹסִיף לִזְמַר לִגְבֹּב לְאַחַר הַרְהוּר קֶצֶר, "הָאֵם בְּרִשְׁוֹתָךְ כְּלִי מִטָּה, שְׁמִיכָה אוֹ כְּרִית?".

"מַה פְּתָאוֹס?", הִשִּׁיב הַגָּב, "רַק בְּרָגַע זֶה נִהְיִיתִי".

"אָבִיָּא לָךְ מִשְׁלִי", הִצִּיעַ בְּנִדְיבוֹת, "וַיִּמָּה בְּדָבָר אֲכָל וּשְׁתִּיתִי?" הַמְשִׁיד לְהַתְעַנֵּן.

"אֵין לִי כְלוּם", הִשְׁפִּיל הַגָּב אֶת עֵינָיו, וְקִבֵּל בְּתוֹדָה אֶת כָּל מַה שֶׁהִבִּיא לוֹ, וְאַף אֶת הַבְּגָדִים הַנוֹסְפִים שֶׁבִּהֶם צִיד אוֹתוֹ בַּעַל הַבֵּית.

הוּא צָעַד לְעֵבֶר הַפֶּתַח כְּשֶׁמִּזְוָדָה גְּדוֹלָה מְלֵאָה בְּכָל טוֹב עַל גִּבּוֹ, כְּשֶׁבַע הַבֵּית נִזְכַּר בְּמִשְׁהוֹ, הוּא טָפַח עַל מִצְחוֹ וְקָרָא: "אֵיד קוֹרָאִים לָךְ?".

"בִּגְלוּלֵי הַקּוֹדֶם", הִשִּׁיב הַגָּב, "קָרָאוּ לִי מִשָּׁה".

"שְׁמַע, מִשָּׁה", נִפְרַד מִמֶּנּוּ בַּעַל הַבֵּית וְהִנִּיחַ אֶת יָדוֹ בִּידֵיָּדוֹת עַל כְּתָפוֹ, "אֵנִי כֹה אוֹהֵב אוֹתָךְ, וְלָכוֹ אֵנִי מִבְּקִשׁ בְּלֵב כּוֹאֵב לִזְמַר לָךְ אֶת הַדְּבָרִים הַבְּאִים: רָאָה מַה קָרָה לָךְ בִּגְלוּלֵי הַקּוֹדֶם, בְּגִלְגַּל הַתְּהוֹגוֹתָךְ, לָכוֹ לַפְּחוֹת כָּעַת שְׁמַר עַל עַצְמָךְ, שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ לְהִגָּב בְּאִפּוֹ כֹה מִבִּישׁ".

הִנְהוּ הַגָּב בְּרֹאשׁוֹ, וַיִּמָּהֵר לִלְכֹּת לְדָרְכוֹ.

כְּעֵבֶר שְׁלֹשָׁה יָמִים, צָעַד בַּעַל הַבֵּית הַתָּמִים בְּשׁוֹק, וְהִנֵּה לְתַדְהֶמְתּוֹ הוּא רוֹאָה אֶת הַסּוּס שֶׁלּוֹ עוֹמֵד לְמִכְרָה! נִרְעַשׁ וְנִפְתָּח הוּא מֵהָר לְנִשְׁתִּי אֵלָיו, וְלָצֶעֱק אֶל תּוֹךְ אָזְנוֹ: "מִשָּׁה, מִשָּׁה! הָאֵם כָּבֵר שְׁכַחְתָּ? כֹּה מֵהָר נִהְיִיתָ שׁוֹב סוּס!"...

כִּי אָכֵן כֵּן, הִגְעִינוּ כָּאֵן, לְמִטָּה – עֲבוּר מִטָּרָה מְגֻדָּרֶת שֶׁל אִסּוּף מַצּוּוֹת, וְאֵם שְׁכַחְנוּ כָּל זֹאת, אֵין אָנוּ אֵלָּא סוּס פְּשׁוּט... רַעֲיוֹן דּוֹמָה מוֹפִיעַ בְּדָבָרֵי הַמִּפְרָשִׁים בְּפֶרֶשֶׁת נִשָּׂא עַל הַמִּלִּים (בַּמִּדְבָּר ד, כד): "זֹאת עֲבוֹדַת מִשְׁפָּחוֹת הַגֵּרָשִׁי לְעַבֵּד וּלְמִשָּׂא". אָנוּ בְּנֵי אִדָּם, וְכֹאשֶׁר נִגָּר עַל הַנִּשְׁמָה לְדַת לְמִטָּה, הִיא מִסְרֶבֶת לְדַת, בְּאִמְרָה שֶׁאֵין לָהּ כָּל טַעַם בְּעוֹלָם הַשִּׁקָּר, שֶׁאֵלָיו הִיא נִשְׁלַחַת.

לְבִסּוּף מִגְרָשִׁים אוֹתָהּ מִן הַשָּׂמִים אֶל הַגּוֹף הַמִּזְעַד עֲבוּרָה, וְאֵם כֵּן יוֹצֵא אִפּוֹא שֶׁכְּלָנוּ בְּנֵי הַגֵּרָשִׁי. וְהַמִּטָּרָה שֶׁלִּשְׁמָה הִגְעִינוּ לָזֶה הָעוֹלָם, הִיא לְעַבֵּד, כְּלוּמַר כְּדִי לְעַבֵּד אֶת ה', וּלְמִשָּׂא – עַל מְנַת לְשִׁמֵּשׁ כְּמִרְכָּבָה לְשִׁכְנָה.

אֵךְ לְמַעֲשָׂה, מַצִּיאֹת חֲיִינוּ מְלַמֶּדֶת, כִּי אִדָּם מַצִּלִּים לְעַמֵּד בְּכַבּוֹד בְּכָל הַמְּשִׁימוֹת וְהַדְּרִישׁוֹת הַגְּשָׁמִיּוֹת שֶׁהוּא מַצִּיב לְעַצְמוֹ, הוּא מְסַגֵּל לְעַבֵּד כְּעֶשֶׂר שְׁעוֹת בַּיּוֹמָה, וְלַעֲתִים אֵף יוֹתֵר מִכָּךְ, אוֹלָם כֹּאשֶׁר הוּא מַגִּיעַ לְתַפְלָה אוֹ לְשַׁעוּר הַיּוֹמִי, הוּא חֹשׁ בְּעֵצִיפוֹת גְּדוֹלָה, וְתוֹךְ דַּקּוֹת סְפוּרוֹת נִשְׁמַט רֹאשׁוֹ וְהוּא נִרְדָּם.

וְלָכוֹ מִדְּגִישָׁה הַתּוֹרָה אֶת מַה שֶׁעֲלִינוּ לְזַכֵּר הֵיטֵב: "זֹאת עֲבוֹדַת מִשְׁפָּחוֹת הַגֵּרָשִׁי לְעַבֵּד וּלְמִשָּׂא", יֵשׁ לָנוּ מִטָּרָה בְּרוּרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּעֲבוֹדַת ה' וּבְמִשָּׂא הַמִּרְכָּבָה. וְחִלְלִילָה לָנוּ מִהִפְכֵיכֶת הַיּוֹצְרוֹת כֶּךָ שֶׁנִּדְמָה כִּי מְשִׁימַת חֲיִינוּ הִיא לְעַבֵּד, וְאֵלּוֹ הַרוּחָנִיּוֹת – הַתַּפְלָה וְהַלְמוּד – תַּעֲזִיק עֲלֵינוּ כְּמִשָּׂא. בְּאִפּוֹ זֶה נִצְלִיחַ לְשִׁמֵּר אֶת צִלְם הָאֱלֹקִים שְׁבָנוּ, וְלֹא לְהַפִּיךָ לְגִדִּי, שֶׁהוּא בְּעַעֵם סוּסִי...

צִדִּיקִים גְּמוּרִים נִכְתָּבִין וְנִחְתָּמִין לְאַלְתֵּר לַחֲיִים

הַגְּמָרָא אוֹמְרַת (רֹאשׁ הַשָּׁנָה טז, ב): "ג' סְפָרִים נִפְתָּחִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה... צִדִּיקִים גְּמוּרִים נִכְתָּבִין וְנִחְתָּמִין לְאַלְתֵּר לַחֲיִים. רְשָׁעִים גְּמוּרִים נִכְתָּבִין וְנִחְתָּמִין לְאַלְתֵּר לְמִיתָה. בִּינוּנִים תְּלוּוִין וְעוֹמְדִין...". וּפְרָשׁוֹ בַּתּוֹסֵפוֹת, שֶׁפָּעֵמִים אָנוּ מוֹצֵאִים שֶׁצִּדִּיקִים נִכְתָּבִים לְמִיתָה וְאֵלּוֹ רְשָׁעִים גְּמוּרִים נִחְתָּמִים לַחֲיִים, וּמִכָּאֵן אָנוּ לְמִדִּים שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִדּוֹן הָאִדָּם עַל חֲיֵי הָעוֹלָם הַבָּא שְׁלֹו.

וְהַקְשָׁה עַל דְּבָרֵיהֶם הַמְּשִׁיגִים רַבִּי אֱלִיהוּ לופִּינָאן זצ"ל: אֵיד אִפְשָׁר לְקַבּוֹעַ עַל אִדָּם בְּעוֹדוֹ חַי, אִם יִהְיֶה לוֹ עוֹלָם הַבָּא אוֹ לֹא? הֲלֹא אִפְלוּ רְשָׁע גְּמוּר שֶׁעָשָׂה בְּסוּף יָמָיו תְּשׁוּבָה – אֵין מוֹפְרִין לוֹ אֶת רְשָׁעוֹ, וְכֵן לְהַפֶּךְ – צִדִּיק שֶׁבְּסוּף יָמָיו חָטָא נִדּוֹן לְגַהֲנִים, וְכִיצַד נִתּוּ לְקַבּוֹעַ דְּבָר זֶה מִרֹאשׁ?

אֵלָּא שֶׁיֵּשׁ לְיִשְׁבֵּב אֶת הַדְּבָרִים עַל פִּי מֵאֵמֶר חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנָם לְבָרָכָה עַל הַפְּסוּק (וַיִּקְרָא יֵא, מג): "וְלֹא תִטְמָאוּ בָהֶם וְנִטְמָאתֶם בָּם" – "אִדָּם מִטְמָא אֶת עַצְמוֹ מְעַט – מִטְמָאִין אוֹתוֹ הַרְבֵּה (רְשָׁי: מִנִּיחִין אוֹתוֹ לִיטְמָא הַרְבֵּה), מְלַמְטָה – מִטְמָאִין אוֹתוֹ מְלַמְעֵלָה, בְּעוֹלָם הַזֶּה – מִטְמָאִין אוֹתוֹ לְעוֹלָם הַבָּא..."

וְכֵן לְהַפֶּךְ עַל הַכְּתוּב (שָׁם כ, ז): "וְהִתְקַדְּשְׁתָּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים", פֶּרֶשׁ רְשָׁי: "וְהִתְקַדְּשְׁתָּם מְעַט וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים הַרְבֵּה, הַבָּא לְטָהָר – מִסְּעִינֵן אוֹתוֹ", וְעַל כֶּךָ אִמְרֵנוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנָם לְבָרָכָה: "אִדָּם מְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ מְעַט – מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ הַרְבֵּה, מְלַמְטָה – מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ מְלַמְעֵלָה, בְּעוֹלָם הַזֶּה – מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ לְעוֹלָם הַבָּא..."

וְאֵם כֶּךָ מוּכָן אִפּוֹא הַדִּין שֶׁנֶּעֱשָׂה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד:

צִדִּיקִים גְּמוּרִים, אִשְׁרֵי מְקַדְּשִׁים אֶת עַצְמָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, נִכְתָּבִים לְאַלְתֵּר לַחֲיֵי הָעוֹלָם הַבָּא, כְּלוּמַר מִשְׁפִּיעִים עֲלֵיהֶם מִן הַשָּׂמִים שֶׁפַּע רוּחָנִי וְתוֹסֵפֶת קְדוּשָׁה עַל קְדוּשָׁתָם, כְּדִי שִׁינְחִלוּ וְיִבְאוּ בְּטוֹחַ לַחֲיֵי הָעוֹלָם הַבָּא.

וְלְהַפֶּךְ – רְשָׁעִים גְּמוּרִים נִכְתָּבִים וְנִחְתָּמִים לְאַלְתֵּר לְמִיתָה בְּעוֹלָם הַבָּא, כְּלוּמַר מְעַמִּידִים לָהֶם מְכַשּׁוּלוֹת וְאֵין מִסְּפִיקוֹן בִּידָם לְעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, עַד שֶׁהֵם אֵינֶם נוֹתֵנִים לֵב לְאַחֲרִיתָם וְנִאָּבְדִים מִן הָעוֹלָם הַבָּא, אֵךְ גַּם אֵז, בִּידָם לְהִתְאַמֵּץ וּלְשׁוּב וְאֵז יִנְצְלוּ מִרַע גִּזְרֵי דִינָם.

הַמְלָךְ

לֵב מִי לֹא יִירָא בְּעַמְדוֹ לְמִשְׁפָּט לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמִּלְכִּים הַקְּבָ"ה, הַמְּלָךְ הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רִם וְנִשָּׂא, אִשְׁרֵי קוֹצֵב לוֹ אֶת חֲיָיו וּפּוֹסֵק אֶת כָּל שִׁינְאָרַע עִמּוֹ בְּשָׁנָה הַבָּאָה! מִי אֵינוֹ חֹשׁ בְּרִטּוֹ הַחוֹלֵף בּוֹ בְּעַת אֲמִירַת "הַמְּלָךְ"!!

וּבְכָל זֹאת, לוֹ הֵינּוּ מַצִּלִּיחִים לְהַרְגִּישׁ אֶת הַפֶּחַד וְהַמּוֹרָא, כְּפִי שֶׁמְרַגֵּשׁ אִדָּם בְּשָׁעָה שֶׁהוּא עוֹמֵד לְדִין לִפְנֵי מֶלֶךְ בְּשׁוֹר וְדָם לְמִשְׁפָּט – הֵינּוּ נִרָאִים אַחֲרָת...

ה' חִפְץ חַיִּים" סֵפֶר כִּי בְּעֵתוֹ נִכְתָּבָה יְדִיעָה עַל כָּן יִשְׁיכָה שְׁתַּפְּסַע עַל יְדֵי הַרוּסִים בְּרוּחוֹב, וְכִהְרָגֻלִם בְּקִשׁוֹ לְהָרְגוֹ לֹא כָּל מִשְׁפָּט.

הֵם שֶׁלְּפִי רֹבָה וְכִנּוּ אוֹתוֹ לְעֵבְרוֹ שֶׁל הַבְּחוּר, אֵךְ בְּדָרְךָ גַּם לֹא הִצִּלְחוּ לִירוֹת. הֵם הוֹסִיפוּ לְנִסּוֹת בָּכָה וּבְקָחָה, אֵךְ בְּאַרְחַ פֶּלֶא לֹא נִפְלְטָה אֵף יְרִיָּה מִן הַרֹבָה.

לְבִסּוּף, הוֹדוּ אֵף רְשָׁעִים אֵלּוֹ, כִּי כַח עֲלִיוֹ מְעַכֵּב בְּעַדָּם, וְהֵם הִבִּיאוּ אֶת הַבְּחוּר לְמִשְׁטָרָה, שֶׁם שֶׁחֲרָרוּ אוֹתוֹ לֹא כָּל פָּעַע. כֹּאשֶׁר יָצָא הַבְּחוּר לְחַפְשִׁי, נִדְּהֶמוּ כָּל מִכְרָיו בְּרֹאשׁוֹת אוֹתוֹ – בְּאוֹתָהּ רִבַּע שָׁעָה שָׁבָה נְסוּ הַרוּצָחִים לִירוֹת בּוֹ, הַלְבִּינוּ כָּל שְׁעֲרוֹת רֹאשׁוֹ...

זֹאת הִיא הַתְּבִיעָה אֱלִינוּ – סִים ה' חִפְץ חַיִּים" – פֶּחַד מְנַת מוֹחֲשִׁי נִכֵּר הֵיטֵב עַל הָאִדָּם, וְאֵם כֵּן – מִדּוּעַ בְּיוֹם הַדִּין הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא לֹא מְלַבִּינוֹת כָּל שְׁעֲרוֹת רֹאשְׁנוּ מְרֹב פֶּחַד

תקיעת שופר

קולי שמעת, אל תעלם אָזנד.

בספר "אור המאיר" הביא משל נאה על מצות תקיעת שופר: מלך אחד שבניו חטאו לו, פָּעַס עליהם מאד ושלחם מעל פָּניו. הם יצאו מארצו, ועברו להתגורר בארץ נכריה. כעבר מספר שנים החלו הבנים להתמלא געגועים לאביהם, וטכסו עצות כיצד לעורר את רחמיו על מנת שיואיל להשיבם לארמונו.

לאחר מחשבה הם נמנו ונמרו, כי הטוב ביותר יהיה לבוא לפניו ולבקש את רחמיו. וכך אכן עשו: הם נסעו לארמון המלוכה, וכשראו את המלך פָּרצו בבכי, והבטיחו נרגשות שלא ישובו על מעשיהם הרעים, ושמחים והלאה כל הנהגתם תהיה ראויה לבני מלך. למרבה ההפתעה, המלך כלל לא התייחס לדברים, וגרוע מכך: נדמה היה כי עצם בקשת המחילה רק מעלה את חמתו יותר ויותר!

אחד מיועצי המלך ראה את צערם, וגלה להם את סבת הדבר: "ראו נא", אמר. "אתם הלא הייתם שנים מספר בין אנשים פשוטים, הרחק מגנוני ונמוסי המלכות הנהוגים בארמון. מבלי משים, גם כאשר באתם לפני המלך השתמשתם בבוטויים המונוניים וגסים, ודבר זה צרם למלך עד מאד! אם לעצתי תשמעו, אל תנסו שוב לדבר עמו, אלא פשוט השמיעו את קולכם מתחת לחלונו, ואז ודאי הוא יתמלא רחמים עליכם!"

כאשר אָנחנו מגיעים לפני הקדוש ברוך הוא בראש השנה, קים חשש שדברינו עלולים רק להזיק לעצמנו, שכן כל השנה חיינו הרחק מארמון המלוכה, ואין אנו זוכרים כיצד יש לדבר עם המלך! על כן צותה עלינו התורה לתקע בשופר ולהשמיע קול תרועה, וכשקולות אלו מגיעים לפני פסא הכבוד, הקדוש ברוך הוא נזכר בנו ומזכה אותנו בדין.

בראש השנה יתבונן

בספרים קדמונים הובא מעשה בחולה אחד, אשר לדעת הרמ"א נחשב בגין מחלתו ל"טריפה", וידעת הבית יוסף היה דינו כחי. אחד מגדולי אותו הדור נצח לחולה שיעבור לגור בעירו של הבית יוסף, משום שמן השמים נהגים כלפי כל מקום כפי הפסק הנהוג שם. החולה שמע לדבריו, ונותר בחיים!

הנהגה זו של בית דין של מעלה לפסוק בכל מקום כפי הנהוג בו, מבארת כבר בגמרא בשבת (קל, א), שבפער אחת בארץ ישראל היו כותרים עצים בשבת לצורך הבית, ואף על פי כן היו מתים בזמנם, משום שנהגו בזה כרבי אליעזר שהתיר לעשות כן, ורבי אליעזר היה המרא דאתרא באותו מקום.

מִרְיָן הַגֵּר"ח קִינִיבֶסקי זצוק"ל הביא על פי זה באור נפלא, ששמע מאביו מִרְיָן ה"קהלות יעקב" זצ"ל. במסכת ראש השנה (טז, א) נאמר שבפסח העולם נדון על התבואה. והקשו התוספות שם מהמספר בגמרא בברכות (יח, ב), על חסיד אחד שאשתו צערה אותו בערב ראש השנה, והלך ולן בבית הקברות. בשמותו שם הוא שמע שתי רוחות המשוחרות על כך שהשנה נזכר בשמים, כי כל הזרע ברביעה ראשונה ביד

מלכה אותו. אותו חסיד אכן נהג כדבריהו וזרע ברביעה השניה, ויתבואתו היתה היחידה שהצליחה. אם כך נמצא, שהזמן בו דנים על התבואה הוא ראש השנה, וכיצד אומרת המשנה שהעולם נדון על התבואה בפסח? בתרוצם השני כותבים התוספות כי הסגיא בברכות היא לשיטת רבי יהודה, הסובר שהכל נדונים בראש השנה, אולם גזר הדין הסופי על התבואה נחתם בפסח.

והקשה הגר"ח קיניבסקי זצוק"ל, מה יענה על העבדה באותו חסיד, רבי יוסי הסובר (בראש השנה שם) שהאדם נדון בכל יום ויום, וכי כיצד נתן לחלוק על מעשה שהיה? והשיבו אביו זצ"ל, כי פגנת התוספות היא שאותו "חסיד אחד" היה נהוג תמיד בפסקיו של רבי יהודה, ועל כן בשמים נהגו לגביו כמותו שהכל נדונים בראש השנה. כלומר, אילו היה מאורע זה מתרחש אצל התנא הסובר שהעולם נדון על התבואה בפסח, והוא היה לו בבית הקברות בפסח, הוא היה שומע כיצד הרוחות משוחחות אז על דין התבואה - משום שפך הוא סובר, ולגביו זהו הזמן שבו העולם נדון על כך: (ועין "ערוך לגר"א ראש השנה שם, שכתב: ש'אותו חסיד' היה רבי יהודה בעצמו - ולשיטתו אצל).

הוסיף על כך הגר"ח קיניבסקי זצוק"ל דבר נפלא עד מאד. במסכת עבודה זרה (כח:): נאמר שרב יהודה התיר לכוול בשבת עין חולה, משום שהדבר הוא בגדר פקוח נפש. רב שמואל בר יהודה נחלק עליו, ואמר שהשומע לדברי רב יהודה - מחלל שבת! לבסוף, רב שמואל בר יהודה עצמו חלה בעינו, והוא שלח לשאול את רב יהודה אם מותר לו לכוול בשבת את עינו החולה. השיבו רב יהודה: לכלם מתר, ולך אסור! ופרש רש"י: "שאתה אסרת וערפת על דבריי".

והקשה בספר "עבודת עבודה", מה בכך שרב שמואל בר יהודה אסר את הדבר, הרי לשיטת רב יהודה הדבר מתר! ובאר מִרְיָן הַגֵּר"ח זצוק"ל על פי היסוד הנזכר, שלגבי רב שמואל בר יהודה אי אפשר היה להתיר את הרפואה משום פקוח נפש, כיון שהוא עצמו פסק והכריע שאין סכנת נפשות בעין שמרדה - ובנוגע אליו כך ינהגו מן השמים, ובנדאי הוא לא ינזק!

וצדקה מעבירין את רע הגזרה

בפרק "אשת חיל" משבח שלמה את האשה באמרו (משלי לא, כ-כא): "כפה פרשה לפני... לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבש שנים", ומפרש רש"י בסוף משלי, שזכות מצות הצדקה תעמיד לו, למי שיתפתח את ידו, שלא ירא משלג, דהיינו מהגיהנם.

ולכאורה, נשאלת השאלה: הלא נאמר על הקדוש ברוך הוא (דברים י, יז): "אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד", ואם כן, אפוא, איך אפשר על ידי מצות צדקה להנצל מן הגיהנם?

ובאר רבי נסים קרליץ זצוק"ל שאין המדבר בהצלה מן הגיהנם של מי שמגיע לו ענש מן השמים, אלא שהקדוש ברוך הוא אינו מזמן לו את היצר הרע שיתפתח, וממילא אין הוא נכשל, ואין צורך כלל להענישו!

ומכאן רואים אנו עד כמה גדול כחה של הצדקה, שהיא מסוגלת למקטנו מן היצר הרע, ולמנוע מאתנו להכשיל.

